

Тема 1. Міжнародні організації як суб'єкти світової політики

ПЛАН

1. Поняття «міжнародна організація» в політико-правовому визначенні.
2. Коротка історія міжнародних організацій як громадсько-політичних інституцій.
3. Функції міжнародних організацій.
4. Класифікація міжнародних організацій.

підходи до з'ясування змісту поняття «міжнародні організації»

- Г. І. Морозов: міжнародна організація (м/о)— це **стабільна форма міжнародних відносин**, що включає, в переважній більшості випадків, контрагентів принаймні з **трьох держав** і має узгоджені її учасниками **цілі, компетенцію діяльності та власні органи**, а також інші **специфічні організаційні інституції** (це може бути статут, процедура, членство, порядок роботи, ухвалення рішень тощо)»
- Ш. Зоргбіб: м/о вирізняють 3 риси:
 - ✓ політична **воля до співпраці** (першопричина створення організації), зафіксована в установчих документах;
 - ✓ наявність постійного **апарату**, що забезпечує послідовність у розвитку організації;
 - ✓ **автономність компетенцій** та ухвал
- М. А. Ломагін: м/о – **стабільна, чітко структурована форма міжнародного співробітництва**, що створена її членами на **добровільних засадах** для спільного розв'язання **загальних проблем** і провадить діяльність у рамках **статуту**

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

(організація, ліга, асоціація, союз, фонд, банк тощо)

міждержавні (міжурядові)
організації, засновниками і
членами яких виступають
держави

міжнародні неурядові
організації, що об'єднують
фізичних або юридичних осіб,
діяльність яких здійснюється
поза межами офіційної
зовнішньої політики держав

Міждержавна (міжурядова) організація - це:

- **Д. Анцилотті:** «...колективними органами (йдеться про міждержавні організації) є органи, які **утворені спільно низкою держав** і волевиявлення яких з огляду міжнародного права приписується колективу суб'єктів, причому на підставі цього виникають певні правові наслідки»
- **Г. Кельзен:** «**організоване міжнародне співтовариство**, засноване на підставі **міжнародного договору**, яким передбачено створення спеціальних органів міжнародного співтовариства для виконання **цілей**, заради яких створюється міжнародне співтовариство»
- **Гарольд К. Якобсон:** «**інституційна структура**, створена за угодою двох або декількох суверенних держав, з метою **проведення регулярних політичних взаємодій**; вирізняються своєю структурою і стабільністю, регулярними зустрічами представників держав-членів, специфічними процедурами ухвалення рішень і наявністю постійного секретаріату або штату»
- **Г. І. Морозов:** «**стабільний інститут багатосторонніх міжнародних відносин**, створюваний, у переважній більшості випадків, щонайменше **трьома державами**, що має спільні для його учасників **цілі, компетенцію і власні постійні органи**, а також інші специфічні політико-організаційні інституційні норми (утворення), у числі яких статут, процедура, членство, порядок ухвалення рішень тощо»

ОЗНАКИ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ:

- участь в об'єднанні різнонаціональних сторін (держав, юридичних чи фізичних осіб, суспільних груп);
- спільні постійні цілі;
- повага суверенітету членів-держав
- наявність установчого договору (або статуту), що регламентує принципи організації та діяльності утворення;
- постійні інституційні органи і штаб-квартира, що забезпечують статутну діяльність міжнародної організації;
- рівність учасників об'єднання;
- відповідність цілей діяльності загальноновизнаним принципам та міжнародно-правовим нормам.
- невторчання організації у внутрішні справи країн - членів організації
- встановлення порядку, прийняття рішень і їх юридичної сили

Міжнародна організація -

це стабільний інститут багатосторонніх міжнародних відносин, який утворюється щонайменше трьома учасниками міжнародних відносин, що мають спільні цілі, для досягнення яких створюють постійні органи, та діють у межах визначених норм та принципів (статут, процедура, членство тощо)

International
Labour
Organization

НЕДЕРЖАВНІ (НЕУРЯДОВІ) МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ:

- створюються фізичними особами або суспільними групами для забезпечення спільних індивідуальних чи групових інтересів
- їхня діяльність є самостійною і здійснюється без участі чи посередництва урядових структур
- резолюція 288 (X) від 27 лютого 1950 р., ухвалена Економічною і Соціальною радою ООН, наголошує: будь-яка міжнародна організація, угода про створення якої не носить міжурядового характеру, розглядатиметься як неурядова міжнародна організація.

ОЗНАКИ НЕУРЯДОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ:

- міжнародний характер складу і цілей
- приватний характер представництва (членами цих організацій не є суверенні держави)
- добровільний характер діяльності

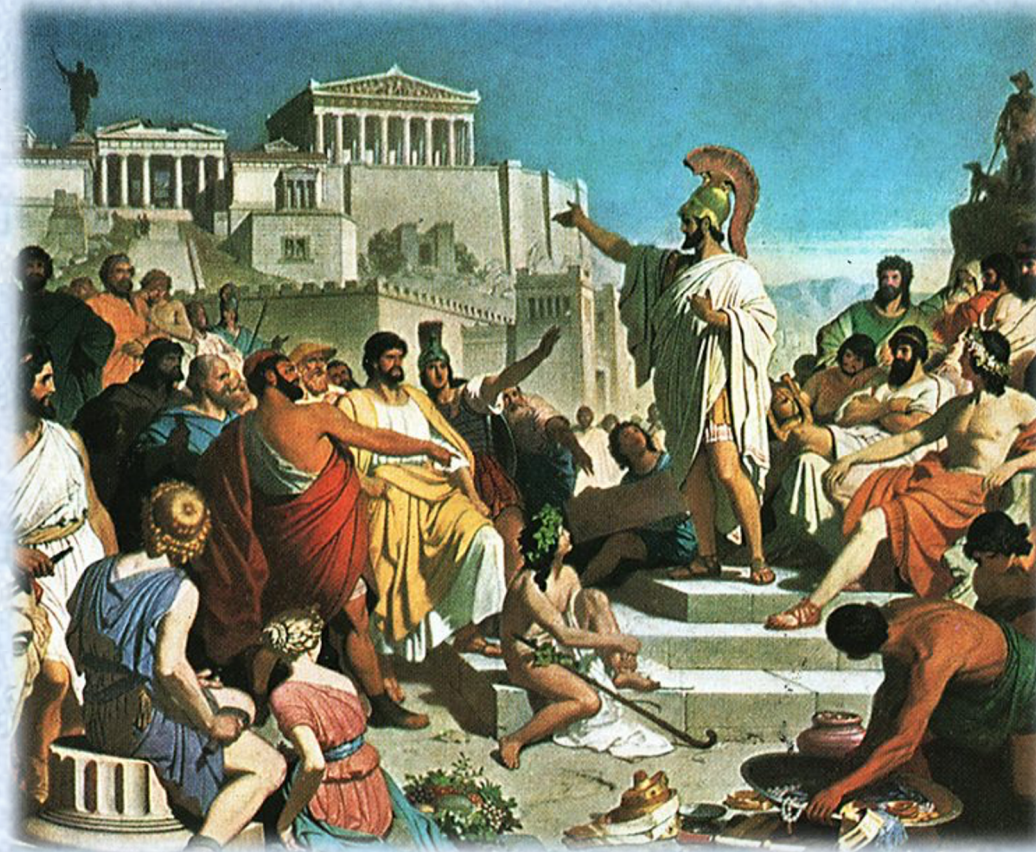
!!! часто неурядові організації підтримують офіційні відносини з міжурядовими організаціями

!!! до міжнародних неурядових організацій не належать транснаціональні корпорації, хоча вони підпадають під названі вище критерії – ще в 1910 р. Союз міжнародних асоціацій зазначив, що міжнародна організація, яка претендує на членство у Союзі (а він об'єднує всі міжнародні організації), не повинна ставити за мету отримання прибутку

історія міжнародних організацій

- **симмахія** (др.-грец. συμμαχία «союзники», від συν - «разом» и μάχη «битва») тип міждержавного союзу, який мав наступальне спрямування
- **епімахія** (грец. ἐπιμαχία) - тип міждержавного союзу, який мав виключно оборонне спрямування

Амфіктіонія —
політичний і
релігійний союз
племен і міст
Стародавньої Греції,
який створювався для
охорони спільних
святилищ, храмів,
організації релігійних
свят і розв'язання
міжплеменних питань.

Ганзейський союз (Любекська Ганза) - від нім. Hanse - союз, товариство або гільдія купців – потужний торговельний союз півнчно-німецьких міст (1356 – XVII)

1356 рік - в м. Любеку відбувся перший з'їзд гільдії купців, на якому була визначена структура нового союзу, що поклав початок найпотужнішого підприємства співдружності Північної Європи

Функції Ганзейського Союзу:

- спорядження й охорона торговельних експедицій,
- утворення торговельних факторій у найважливіших містах, переважно в балтійських країнах,
- одержання всіляких торговельних привілеїв, уніфікація торговельного права.

Головна мета Ганзи: захист інтересів купецтва, яке здійснювало свої операції в цьому регіоні, адже кожний купець був абсолютно самостійним і незалежним в своїх торговельних операціях, але знаходився під захистом організації

Vani Schipredite .

На чолі всього союзу стояв так званий **ганзетаг або загальноганзейский з'їзд** – своєрідний парламент, який вийшов із зібрань, які скликалися на початку діяльності союзу. На з'їздах обговорювалися поточні справи, важливі торговельні операції, укладалися союзи з державами, на них же оголошувалися і війни. Поточними справами завідувала міська **рада Любека – рат**, на чолі її стояв **ратман**. Вся система спиралася на створені у містах **контори**. У Ганзи не було ні регулярної армії, ні флоту, вона налагодила **тісні контакти з духовно-німецькими лицарськими орденами, насамперед з Тевтонським і Лівонським**. Крім цього, Ганза отримувала військову допомогу союзників в обмін на торговельні привілеї.

Hanza

na mapie zaznaczono najważniejsze miasta

- ▲ - główna placówka handlowa "Kontor"
- - miasta należące do Hanzy

Londyn

Brugia

Kolonia

Brunsewik

Hamburg

Lubecka

Brema

Osnabrück

Deventer

Münster

Dortmund

Soest

Dinant

Goslar

Erfurt

Magdeburg

Berlin

Frankfurt

Wismar

Rostock

Kolonia

Stralsund

Greifswald

Szczecin

Stupsk

Koszalin

Gdansk

Elblag

Toruń

Kraków

Wisby

Windaŕya

Gotynga

Ryga

Parnawa

Dorpat (Tartu)

Wolmar

Sztokholm

Rewel (Talin)

Nowogród Wielki

na Morze Śródziemne

do Wenecji

- Становлення Вестфальської системи міжнародних відносин на принципах суверенітету держав-націй
- Інтернаціоналізація та поступове поширення капіталістичного способу промислового виробництва

Необхідність створення міжнародних об'єднань та організацій (в сучасному вигляді)

Вестфальська система

(державо-центрична) суверенних держав:

- пріоритет держав-націй
- принцип державного інтересу
- принцип державного суверенітету
- принцип балансу сил
- принцип дії міжнародного права і дипломатії
- обов'язковість дотримання угод
- принцип рівності конфесій (катол. та протестантизму): «Чия країна - того й віра»

зафіксувала:

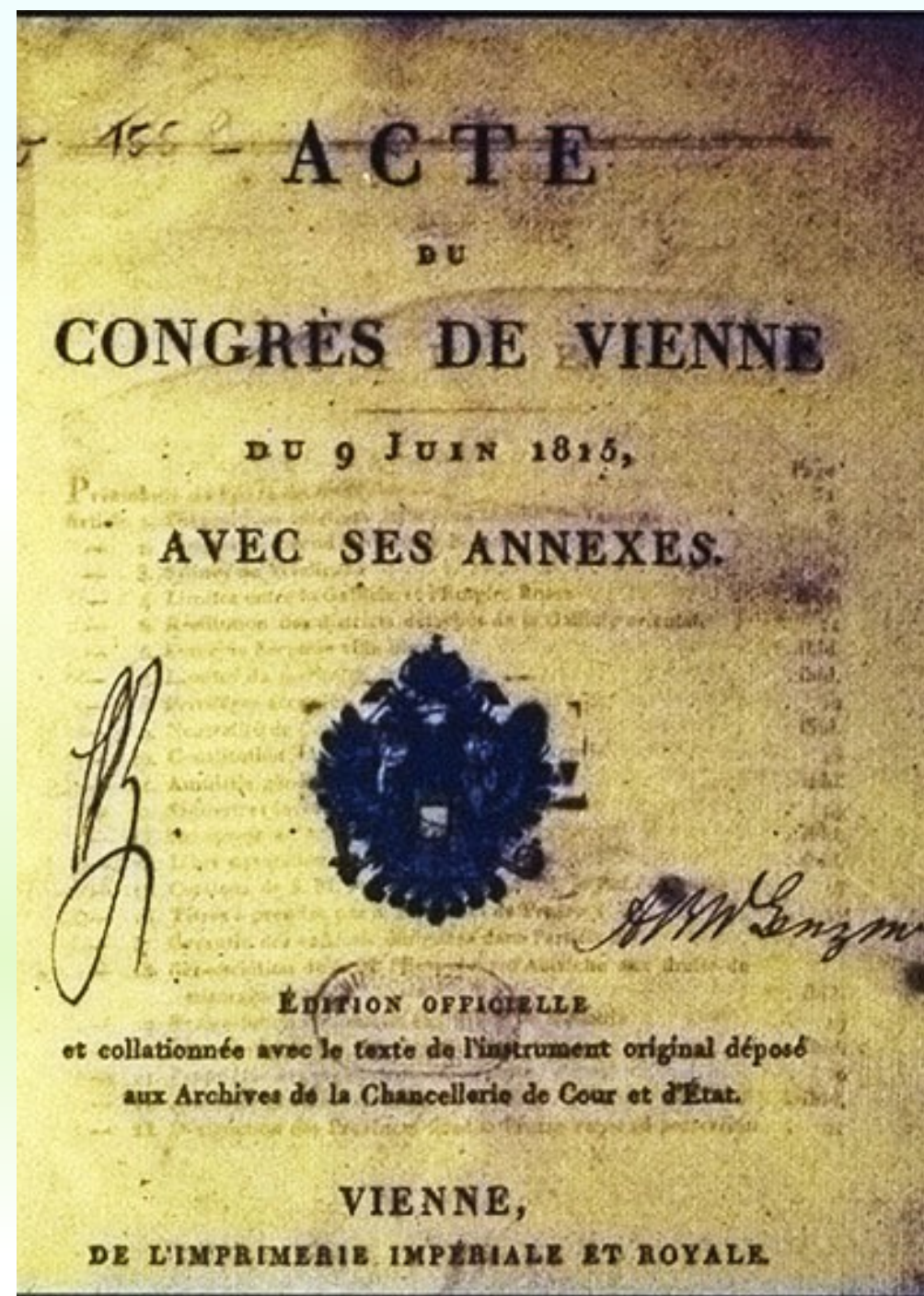
- розпад Священної Римської імперії, перемога німецьких князів над імператором
- переділ кордонів з урахуванням мовної ознаки та природно-геогр. рубежів
- виникнення національних держав
- у зовн. політиці на зміну династичному принципу – національно-державний
- **Центри сили в Європі – Іспанія, Швеція, Португалія, Голандія; з к.ХVІІІ – Франція, Росія, Англія, Прусія**

Вестфальський мир 24 жовтня 1648 р.

ВІДЕНСЬКИЙ КОНГРЕС 1814 - 1815 РР.

започаткував процес творення міжнародних організацій у сучасному розумінні цього слова

Віденський конгрес – імперський принцип контролю простору

- баланс сил «Європейський концерт»
- є прикладом колективної безпеки (але ж до Кримської війни 1853-56 р.р.)
- склалася багатостороння дипломатія

зафіксовано:

- провідна роль «великих держав» (введено поняття) Росії, Прусії, Австрії і Великобританії – спільне вирішення європейських проблем, будь-яке загострення відносин між ними спричинило б руйнування міжнар. системи
- остаточно сформовані імперії Британська (1876), Германська (1871), Французька (1852), Османська (1877), Російська раніше (1721)

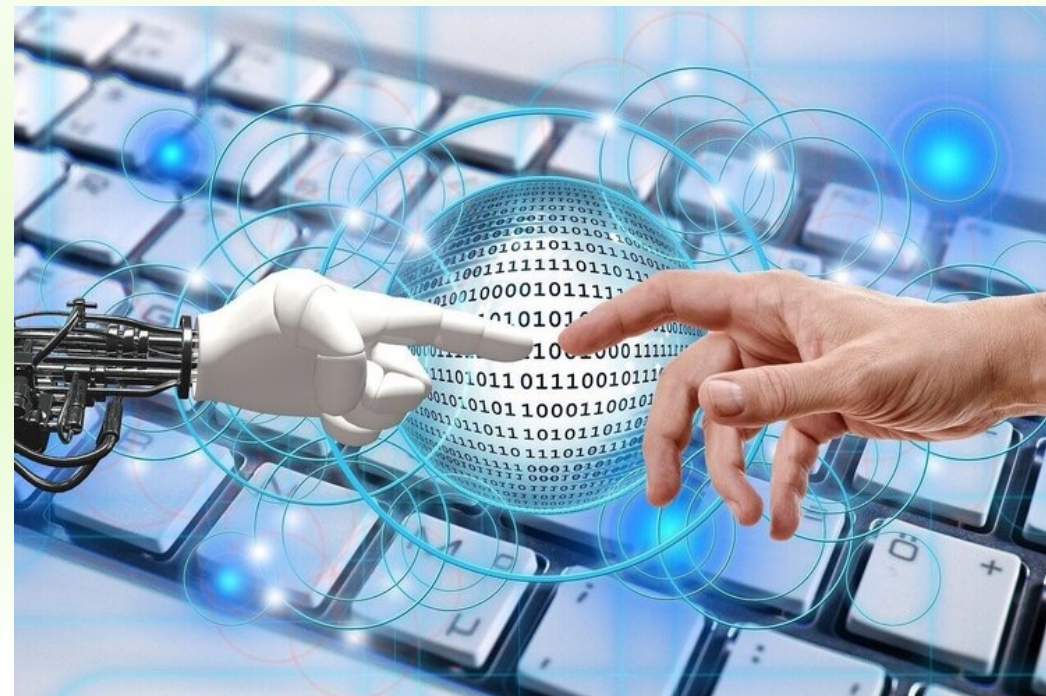
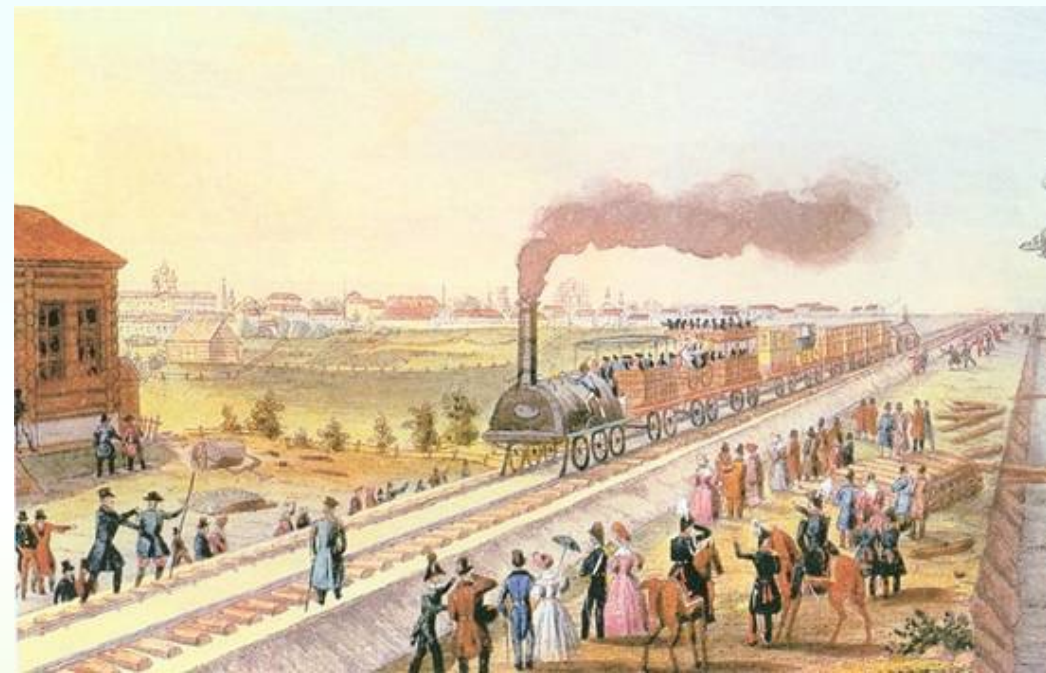
Віденський конгрес 18 вересня 1814 – 9 червня 1815 р.

- **Священний Союз трьох імператорів** (Росії – Олександр I, Австрії – Франц I та Пруссії – Фрідріх Вільгельм III) – 26.09.1815 р., покликаний забезпечити непорушність монархічних режимів у Європі,
- **Центральна комісія судноплавства по Дунаю** - утворена Віденським конгресом для регулювання режиму судноплавства по цій водній артерії
- елементами Віденської системи були не тільки держави, а й **коаліції держав**: Троїстий союз 1822 (Німеччина, Австро-Угорщина, Італія), Антанта 1904 (Франція, Англія, Росія)

Етапи формування цілісної системи міжнародних організацій

- I етап (середина XIX ст. — середина 40-х років XX ст.) — становлення системи міжнародних організацій.
- II етап (середина 40-х років — кінець 50-х років XX ст.) — формування системи Об'єднаних Націй;
- III етап (кінець 50-х років — кінець 80-х років) — активізація процесу утворення й поширення міжнародних регіональних організацій;
- IV етап (з початку 90-х років) — трансформація характеру діяльності міжнародних інституцій внаслідок розпаду світової соціалістичної системи

- Комісія з Ельби (1821 р.)
- Дунайська комісія (1856 р.)
- Міжнародний телеграфний союз (1865 р.)
- Всесвітній поштовий союз (1874 р.)
- Міжнародний союз охорони промислової власності (1883 р.)

UPU
TLB

UNIVERSAL
POSTAL
UNION

Американський дослідник І. Клод:

«У відповідь на безпрецедентне міжнародне зростання торгового обміну товарів і послуг, міграцію та соціальні лиха, процес міжнародної організації досить швидко досяг результату в створенні низки агентств, що мають справу з такими різноманітними сферами, як охорона здоров'я, сільське господарство, тарифи, залізничний транспорт, стандарти ваги і міри, патенти і авторське право, наркотичні засоби і умови утримання у в'язницях. У ролі таких агентств виступали міжнародні адміністративні союзи, що були постійними міжнародними органами зі складнішою структурою і стабільним секретаріатом».

Найбільші міжнародні адміністративні союзи:

Міжнародний союз для вимірювання землі (1864 р.),

Міжнародний комітет мір і ваг (1875 р.),

Міжнародний союз охорони промислової власності (1883 р.),

Міжнародний союз захисту літературної та художньої власності (1886 р.),

Міжнародний союз боротьби з рабством (1890 р.),

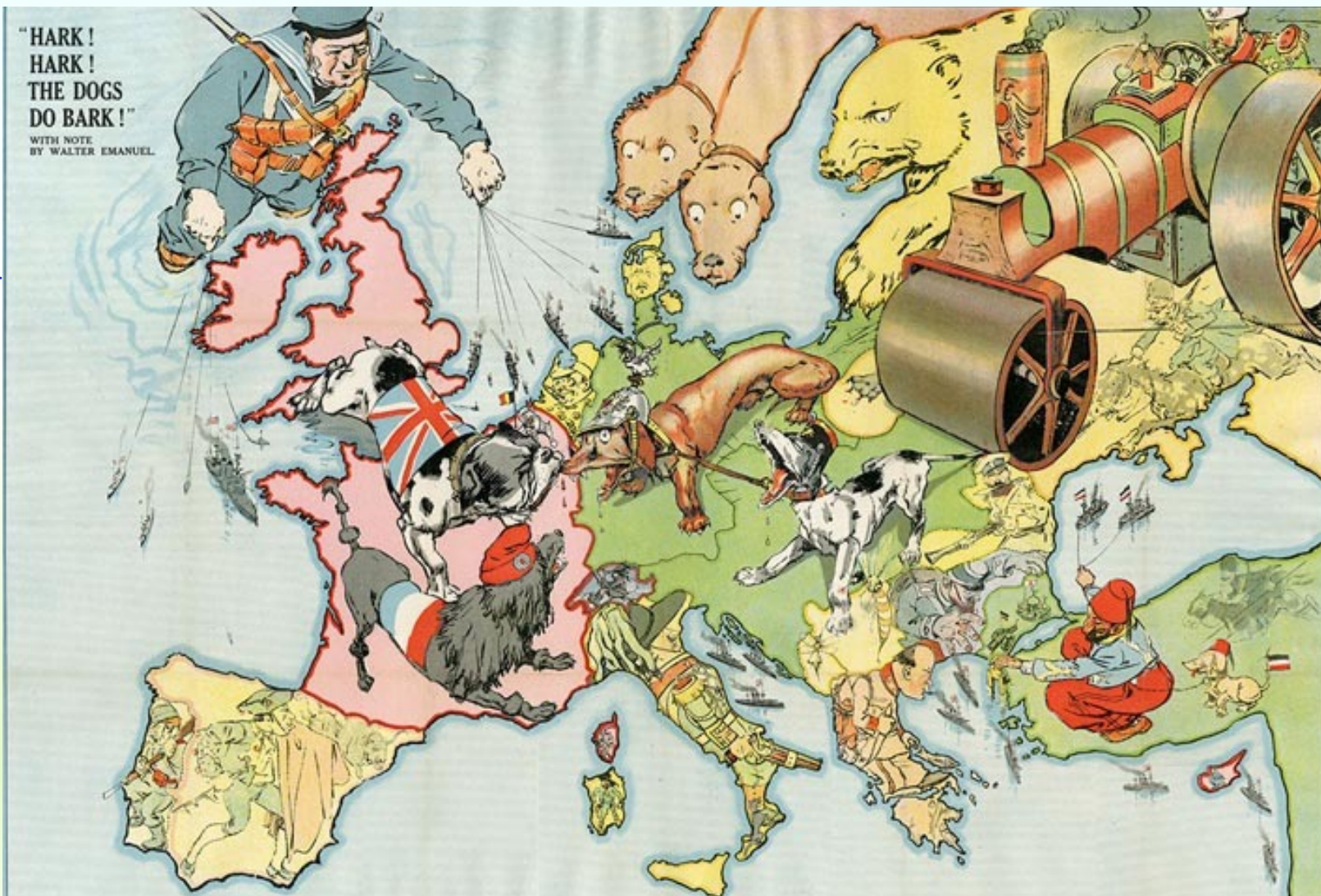
Міжнародний союз митних тарифів (1890 р.),

Міжнародний союз залізничних товарних перевезень (1890 р.).

У 1909 р. загальна кількість міжнародних організацій - 213; з них 37 — міжурядових і 176 — неурядових.

У 1914 р. - 212 міжнародних організацій; з них 20 — міжурядових і 192 — неурядових

1919-1946

LEAGUE OF NATIONS
SOCIÉTÉ DES NATIONS

**перша міжнародна політична
організація –**

Ліга націй (1919)

М. А. Косолапов: «Після I Світової війни інтернаціоналізація виявляється не лише у зростанні обсягів і різноманітності міжнародних зв'язків та обмінів, розповсюдженні їх на все нові сфери діяльності (хоча і це важливо).

Головна якісна ознака сучасної інтернаціоналізації полягає в тому, що вона породжує самостійні, стійкі форми міжнародних взаємодій (союзи, угоди і організації), що існують і діють багато в чому вже автономно від держави, формує цілі, напрями і сфери діяльності, здійснення яких можливе лише за умови міжнародної співпраці»

1925 – 1929 рр. - 38
міжурядових і 426
неурядових організацій

1935 – 1939 рр.- 48 і 570
відповідно

80-ті р.р. ХХ ст. - 378
міждержавних організацій

наприкінці 90-х р.р. – 254
міждержавних і 5766
неурядових організацій
(більше 50 тис.)

Функції міжнародної організації - зовнішні прояви процесів її діяльності, спрямованої на реалізацію її цілей і виконання покладених на неї завдань

ФУНКЦІЇ міжнародних організацій

нормативно-регулюючі (нормотворчість, кодифікування)^ у межах своєї компетенції беруть участь у створенні юридичних норм

Інформаційна - поширює інформацію як серед своїх членів, так і на більш широку аудиторію, в т.ч. спеціальні матеріали (доповіді, огляди ...)

контрольно-регулятивна - контроль за втіленням в життя міжн.-правов. актів, беруть участь у регулюванні тієї чи іншої форми міжнародних зв'язків

оперативна – реалізує свої завдання за допомогою людських та технічних засобів

є інструментами зовнішньої політики окремих держав, є одним з найважливіших каналів міжнародної соціалізації для держав, що прагнуть вступити до них

КЛАСИФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

За географічним масштабом:

- **глобальні** (мають досить широке як територіальне представництво членів (ООН, ЮНЕСКО, МАГАТЕ), так і вплив на глобальний розвиток людства) ;
- **міжрегіональні** (за критеріями їх членства входять представники суміжних регіонів: СНД, ГУАМ, НАТО);
- **регіональні** (обмежують коло своїх учасників певним регіоном, але деякі дослідники цим не обмежуються, включаючи в поняття «регіон» і соціально-політичний зміст регіональних міждержавних організацій належать: Організація африканської єдності (трансформована в Африканський союз), ЄС, НАФТА, ЄБРР; прикладами регіональних неурядових організацій можуть бути Центральноєвропейська ініціатива, Європейська конфедерація профспілок.
- **субрегіональні** (оскільки поняття "регіон" є багатозначним, часто в окрему групу виділяють субрегіональні організації (наприклад, Бенілюкс, Вишеградська четвірка тощо)

Регіональні ММУО:

Регіональні **економічні** ММУО: Організація європейського економічного співробітництва (ОЄЕС, 1947 р.), Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС), Європейське економічне співтовариство ("Спільний ринок"), Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) та ін.;

Регіональні **військово-політичні** ММУО: Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Союз Таїланду, Філіппін і Пакистану (СЕАТО) та ін.;

Регіональні **економічно-політичні** ММУО: Організація американських держав (ОАД), Ліга арабських держав (ЛАД), Організація африканської єдності (ОАЄ), Організація центральноамериканських держав (ОЦАД), Центральноамериканський спільний ринок (ЦАСР).

Organization of
American States
More rights for more people

За обсягом компетенцій (функціональний критерій):

- **Загальної компетенції** - міждержавні організації, цілі яких зачіпають усі сфери відносин між її членами. Вони можуть бути як універсальними (ООН), так і регіональними (Ліга арабських держав, Організація американських держав. Віденська конвенція 1975 р.: до міжнародних організацій універсального характеру віднесено ООН, її спеціалізовані установи, Міжнародне агентство з атомної енергії та будь-які міжнародні організації, членський склад та відповідальність яких має широкий міжнародний діапазон.
- **Спеціальної компетенції** (як міждержавних, так і неурядових) - **обмежені однією сферою співпраці**. Їх класифікація здійснюється за функціональною ознакою: **економічні** (ЄАВТ, ЄС, Андська група, АТЕС) і **фінансові** (МВФ, Всесвітній банк, Африканський банк розвитку); **військові та політичні** (ОВД, Західноєвропейський союз); **наукові** (ЮНЕСКО, Пагуошський комітет); **технічні** (спеціалізовані установи ООН, Європейське космічне агентство); **спортивні** (ФІФА, МОК); **правозахисні** (Міжнародна Амністія); **гуманітарні; релігійні тощо**

**Дякуємо
за увагу!**